

K R O N I K A

Jubileusz Profesora Jaroslava Hubáčka

27 kwietnia 1929 r. swój jubileusz 75-lecia święcił Pan Profesor Jaroslav Hubáček, znakomity bohemista Uniwersytetu Ostrawskiego, badacz socjolektów czeskich, stylistyk, leksykograf, gramatyk i pedagog, człowiek o niezwykłej energii i aktywności naukowej.

Prof. Jaroslav Hubáček swoje studia filologiczne rozpoczął na Wydziale Filozoficznym Uniwersytetu im. J.E. Purkyniego w Brnie, które ukończył w 1952 r. Następnie krótko pracował w szkole średniej w Ostrawie-Hrušovie, a później przez 5 lat w Studium Nauczycielskim w Ostrawie. W 1959 r. został zatrudniony w charakterze asystenta w Katedrze Języka Czeskiego Instytutu Pedagogiki – późniejszy Wydział Pedagogiczny – w Ostrawie, gdzie do roku 1986 był adiunktem. Należał bowiem do ludzi, których kariera naukowa została bardzo mocno ograniczona ze względu na tzw. proces normalizacji w Czechosłowacji. Mimo że w 1966 roku uzyskał stopień doktora nauk filologicznych (CSc.) i doktora filozofii (PhDr.), a następnie w 1969 r. habilitował się na Uniwersytecie im. J.E. Purkyniego w Brnie, to nie został mianowany docentem. Dopiero po 17 latach ponownie się habilitował i dopiero wówczas doczekał się mianowania docentem w dziedzinie językoznawstwa czeskie. W czerwcu 1990 r. na wniosek Rady Wydziału Filozoficznego Uniwersytetu w Brnie prezydent Republiki Czechosłowackiej, Václav Havel, wręczył mu nominację profesorską.

Prawie w tym samym czasie (w styczniu 1990 r.) został jednogłośnie wybrany dziekanem Wydziału Pedagogicznego w Ostrawie, a we wrześniu 1991 r. po powołaniu Uniwersytetu w Ostrawie – jego pierwszym rektorem. W ten sposób środowisko akademicko-naukowe w Ostrawie pragnęło nie tylko podziękować Jemu za zasługi w dążeniu do utworzenia Uniwersytetu w Ostrawie, ale także wyrazić swój szacunek i uznanie. Po dwóch kadencjach rektorowania wrócił do katedry języka czeskiego, gdzie poświęcił się pracy z młodzieżą. Jednak nie na długo, ponieważ w roku 1997 został wybrany dziekanem Wydziału Filozoficznego. Swoją bowiem bezinteresowną pomocą pracownikom Katedry (w dążeniu do tego, aby awansowali naukowo i tworzyli zgrany kolektyw) oraz wiedzą zawodową, jaką posiada, potwierdził pokładane w Nim zaufanie jako uczciwego, rzetelnego nauczyciela, kierownika i starszego kolegi.

Chcąc przedstawić pełną sylwetkę tego tak aktywnego człowieka, należy również przypomnieć o jego długim członkostwie w Komisji Ortograficznej i Ortoepicznej Instytutu Języka Czeskiego Czechosłowackiej Akademii Nauk, w Radzie Przedmiotowej MEN, w Ostrawskim Oddziale Towarzystwa Językoznawczego CzAN, którego

przez wiele lat był przewodniczącym, a także o pracy redakcyjnej wielu tomów i zeszytów naukowych Wydziału Pedagogicznego w Ostrawie, a następnie Wydziału Filozoficznego Uniwersytetu Ostrawskiego. Dodajmy też, że w ostatnich latach na tę listę dopisuje się Jego członkostwo w Radzie Szkół Wyższych Republiki Czeskiej i Komitecie Badań Naukowych Akademii Nauk Republiki Czeskiej. Najstarszy jednak staż (od 55 lat) ma jako członek PSMU. W latach 1980–1987 był jej przewodniczącym.

Działalność naukowa Profesora Jaroslava Hubáčka koncentruje się w zasadzie na trzech dziedzinach: na badaniu tzw. gwar społecznych (slangów, żargonów, gwar środowiskowych), na problemach stylistyki czeskiej oraz na zagadnieniach kultury języka. Pierwsza dziedzina jest bardzo bogato reprezentowana w Jego działalności publikacyjnej. Należy tu wymienić takie monografie, jak: *Onomaziologické postupy ve slovní zásobě slangů* (1971), *železničářský slang* (1974), *O českých slanzích* (1979, 1981) czy *Malý slovník českých slangů* (1988). Wszystkie były przez specjalistów bardzo wysoko ocenione i do dziś należą do podstawowych prac omawiających czeskie socjolekty. Ponadto problematyka ta przewija się w wielu artykułach i studiach naukowych, np. *Ke specifické mluvených projevů v pracovním a zájmovém prostředí* (w: *K diferenciaci současného mluveného jazyka*, Ostrava 1994, s.128–131), *K aktuálnosti zkoumání sociolektů, zejména slangu* (w: *Sborník přednášek z V. konference O slangu a argotu v Plzni*, Plzeň 1995, s.18–22), *K základním pojmům tzv. sociální dialektologie* (w: *Čeština – univerzálie a specifika*, Brno 1999, s.101–105), *železničářský slang* (w: *Osudový vlak*, Praha 1995, s.101–106), *Metaforizace ve slanzích* („Jazykověda – Linguistica” 1996, s. 139–157) i *K využití metaforizace ve spisovné češtině a v českých slanzích*, („Jazykověda – Linguistica” 1999, s. 7–10), *K aktuálním problémům české sociální dialektologie* (w: *O slangu a argotu v Plzni. Sborník přednášek z VI. konference*, Plzeň 1999, s. 5–8), *Specifické lexikální prostředky v pracovní a zájmové komunikaci* (w: *Perspektivně a retrospektivně pohledy na jazykovou komunikaci*, Banská Bystrica 1999, s. 38–43), *O humoru sociolektismů* (w: *Literární věda osudem i volbou*, Ostrava 2000, s. 49–52), *Sociolekty a stylistika* („Stylistika” 2000, s. 201–208) i wiele wiele innych, których nie sposób tutaj wymienić.

Również bogaty jest drugi krąg zainteresowań Profesora. Spod Jego pióra wyszły prace zwarte: *Úvod do stylistiky českého jazyka* (1985), *Cvičení ze stylistiky* (1989) czy *Rétorické minimum pro studium učitelství* (1990). Problematyka ta przewijała się również w wielu Jego artykułach naukowych (np. *K tvoření názvů přechýlených*, [w:] *žena – jazyk – literatura*, Ústí nad Labem 1996, s. 271–273).

Kultura języka, szczególnie kultura języka mówionego słowa i metodyka pracy lektorskiej były tematem całego szeregu wykładów, które prowadził Profesor dla pracowników Ostrawskiego oddziału Telewizji Czeskiej, dla dziennikarzy czeskich z Ostrawy i nie tylko oraz dla innych pracowników mediów publicznych. Wynikiem tej działalności jest monografia *Jak mluvit a přednášet* (1983) czy artykuły, poświęcone tej problematyce, np. *Klady a zápory vysokoškolských skript* (w: *Učební text a*

jeho funkce, produkce, percepce a interpretace, Praha 1996, s. 50–53). Tej dyscyplinie naukowej poświęcił wiele czasu. Prowadził bowiem w telewizji program „Mluví, mluvíš...” (nadawany w roku 1987), w którym zastanawiał się nad stanem i posłannictwem kultury języka mówionego w latach wcześniejszych oraz w tych czasach. Wykazywał nieźbiecie, że problemy kultury języka są stale aktualne, a wspieranie prestiżu języka czeskiego winno być obowiązkiem nie tylko językoznawcy, ale każdego użytkownika tego języka.

Działalność pedagogiczna Profesora Jaroslava Hubáčka miała zawsze szeroki odźwięk. Prowadził on wykłady i seminaria z fonetyki i fonologii czeskiej, leksykologii, stylistyki i retoryki. Tutaj mają początek – oprócz wyżej wspomnianych podręczników akademickich – Jego skrypty, np. *O zvukové stránce českého jazyka*, które miało już 13 wydań (1984). Jest również współautorem podręcznika *Český jazyk pro studující učitelství v 1. a 4. ročníku ZŠ* (1990) i *Čeština pro učitelé* (razem z E. Jandovou i J. Svobodovou, 1996, 2 wydanie 1998), *Praktická cvičení z českého jazyka* (razem z E. Demlovą, D. Kremzerovou i J. Svobodovou, Ostrava 1995).

Pracowitość, odpowiedzialność, świadome działanie – oto niektóre tylko cechy Jaroslava Hubáčka. Do tego należy dodać jeszcze ogromną skromność i pokorę, a także zdolność wzniesić się nad rzeczy partykularne, które dla wielu były najważniejszymi. Na dalsze lata życzymy Mu dobrego zdrowia, radości na co dzień i pogody ducha, a także grona szczerze oddanych Mu przyjaciół.

AD MULTOS ANNOS, PANE PROFESORE!!!

Mieczysław Balowski, Opole–Wałbrzych

Międzynarodowa konferencja naukowa *Stalość i zmienność w języku i literaturze czeskiej XX wieku. Konstanty a proměny v českém jazyce a literatuře XX. století*, Szczawno Zdrój, 15–16.05.2003 r.

W dniach 15 i 16 maja 2003 roku w Szczawnie Zdroju odbyła się międzynarodowa konferencja naukowa *Stalość i zmienność w języku i literaturze czeskiej XX wieku. Konstanty a proměny v českém jazyce a literatuře XX. století*, poświęcona dwudziestowiecznej literaturze czeskiej oraz współczesnemu językowi czeskiemu. Wydarzenie to zgromadziło wielu naukowców, reprezentantów wszystkich polskich ośrodków bohemistycznych (Bielsko-Biała, Katowice, Kraków, Opole, Szczecin, Toruń, Wał-

brzych, Warszawa, Wrocław) i czeskich uniwersytetów (Brno, Czeskie Budziejowice, Olomuniec, Opawa, Ostrawa, Pilzno, Praga, Ústí nad Labą, Zlin).

Po powitaniu uczestników konferencji przez Pana Burmistrza Miasta Szczawna Zdroju i po otwarciu obrad przez Panią Prorektor Państwowej Wyższej Szkoły Zawodowej w Wałbrzychu, Irenę Borecką rozpoczęły się obrady plenarne.

Jako pierwsza wystąpiła *Dobrava Moldanová* z Ústí nad Labą, która w referacie pt. *Proměny historického románu v proměnách 20. století* szczegółowo zanalizowała gatunek, jakim jest powieść historyczna. Badaczka pokazała, w jaki sposób powieść się zmieniała przez kolejne dziesięciolecia, jak była odbierana przez czytelników kiedyś, a jak jest dziś. Prześledziła również środki językowe, którymi posługiwali się twórcy, począwszy od Aloisa Jiráska, a skończywszy na młodych autorach prozy lat dziewięćdziesiątych XX wieku.

Kolejnym referentem był *Aleš Haman* z Czeskich Budziejowic. W swoim tekście zatytułowanym *Mimeze, fikce a exprese v současné české próze* autor zajął się przemianami w prozie dwudziestowiecznej. Za jedną z ważniejszych cech współczesnej twórczości uznał on odchodzenie od mimetyzmu związane z modernistycznym hasłem „sztuki dla sztuki”, a także postmodernistyczną koncepcję intertekstualności. Haman na różnych przykładach pokazał, w jaki sposób twórczość prozaików zrywała kontakt ze światem realnym i jego wartościami, budując nową więź opartą tylko na grze międzytekstowej.

Obrady plenarne zakończył *Mieczysław Balowski* (Wałbrzych) referatem zatytułowanym *Kodyfikacja języka czeskiego w XX wieku*. Autor zajął się uwarunkowaniem zmian w kodyfikacji języka czeskiego w ubiegłym stuleciu. Wskazał czynniki socjolingwistyczne, które przyczyniły się do wzmoczonych prac normatywnych nad językiem czeskim, a także wydzielił pięć etapów tychże prac.

Dalsze wystąpienia osób biorących udział w konferencji odbyły się w sekcjach: literaturoznawczej i językoznawczej oraz zostały podzielone na część przedpołudniową i popołudniową.

Jako pierwszy w sekcji literaturoznawczej swój referat *Užitečný román?* odczytał *Viktor Viktora* z Pilzna. Autor zajął się ostatnim tekstem Durycha zatytułowanym *Služebníci neužiteční*, często negatywnie komentowanym przez krytyków literackich. Viktora dokonał częściowej analizy powieści Durycha (głównie pod kątem środków językowych użytych przez pisarza), dochodząc do wniosku, że pozorny chaos dzieła jest czymś zamierzonym przez twórcę, efektem żmudnej pracy pisarza z językiem. Referent ukazał, w jaki sposób za pomocą bogatej stylistyki autor modelował osobowości bohaterów oraz osiągał niejednokrotnie zaskakujący efekt końcowy polegający na zetknięciu się monumentalności z absurdem.

W referacie *Románová kompozice Antonína Vondřejce a její literárněvědné interpretace* *Martin Tomášek* z Ostrawy poruszył problem konstrukcji powieści K. M. Čapka-Choda pt. *Antonín Vondřejce*. Badacz polemizował z krytykami, którzy twórcę jednoznacznie klasyfikują jako przedstawiciela jednego z kierunków literackich (naturalizmu, ekspresjonizmu), sam stawia powieściopisarza „pośrodku”, uwa-

zając, że pisarz świadomie czerpie z elementów tradycyjnych oraz modernistycznych, tworząc jednocześnie nową jakość.

W wystąpieniu pt. *Máchové variace v kontextu Horovy tvorby meziválečných let* Jiří Svoboda z Ostrawy zajął się echami machowskiej poezji w twórczości Josefa Hory. Svoboda bliżej przyglądał się trzem utworom Hory: *Máchové variace*, *Jan Houslista* i *Zahrada Popelčína*. Referent zauważył, że w latach międzywojennych Hora podjął pewien rodzaj dialogu z Machą, bardziej szczegółowa analiza utworu *Máchové variace* potwierdziła punkt widzenia J. Svobody.

Vladimír Novotný z Pilzna wystąpił z referatem zatytułowanym: *K pronikání existencialismu do české prózy*. Novotný śledzi przemiany filozofii egzystencjalnej w twórczości czeskich pisarzy. Analizuje eseje Adolfa Černego, w których odkrył wątki egzystencjalne wiążące się z sytuacją wojenną i powojenną w Czechach. Wśród innych twórców, u których pojawiły się elementy filozofii egzystencjalnej wymienił: Muchę, Hostowskiego, Palę, Klenkowską i innych. Vladimír Novotný zastanawiał się nad tym, jaką rolę w twórczości pisarzy współczesnych pełnią wątki egzystencjalne.

Jako ostatnia w przedpołudniowej części obrad sekcji A (literaturoznawczej) wystąpiła Iva Málková z Ostrawy z tekstem pt. *Proměny recepce básnického díla ve XX. století (Vilém Závada)*. Autorka zajęła się zmieniającym się w czasie odbiorem poezji Viléma Závady przez czytelników, a przede wszystkim przez krytyków literackich. Málková pokazała, jak zajmowano się twórczością poety w różnych latach, począwszy od lat dwudziestych–trzydziestych XX wieku. Doszła do wniosku, że wszelkie podejścia krytyczne miały jedną cechę wspólną: poezja była analizowana w różnych kontekstach, dzięki czemu jej ogląd był dynamiczny i intensywny, niekoniecznie jednak obiektywny. Badaczka uświadomiła, że nie da się zanalizować wszystkich wpływów wywieranych na dzieło, dlatego jego recepcja zawsze będzie niekompletna.

W tych samych godzinach, kiedy obradowała sekcja A (literaturoznawcza), w sali kameralnej Teatru Zdrojowego w Szczawnie Zdroju odbywały się posiedzenia sekcji językoznawczej. W pierwszej części wystąpiło 9 naukowców.

Zdenka Rusínová z Brna w referacie *Moce (přechylování) jako modifikace významu* analizowała sposób tworzenia nazw żeńskich lub męskich oraz jego wpływ na zmianę znaczenia nowopowstałych wyrazów. Autorka podała słowa pierwotnie męskie i pierwotnie żeńskie, lecz zastanawiała się, co wpłynęło na ich zmiany w trakcie użytkowania. Uznała, że mutacje wyrazów są stałym procesem, dzięki któremu pojawiają się równocześnie nazwy męskie i żeńskie (paralelne), będące rodzajowymi wariantami opisywanej przez autorkę klasy wyrazów.

Milena Hebal reprezentująca Uniwersytet Warszawski zajęła się końcówkami *-i* oraz *-é* w pierwszej osobie liczby mnogiej w rzeczownikach męskich zakończonych na *-ista* i *-ita*. W artykule *Koncovky -i, -é v 1. pl. mužských jmen zakončených na -ista, -ita* autorka analizowała wiele przykładów rzeczowników męskich w różnych przypadkach, objaśniała, od jakich czynników zależy użycie danej końcówki w wyrazie, a także podała statystykę użycia końcówek *-i, -é* w publicystyce oraz beletrystyce.

Proměnlivost slovo tvorných formací se záporným významem v současné češtině Eduarda Lotki z Olomuńca dotyczyło problemu zmian wyrazów związanych z procesami internacjonalizacji oraz intelektualizacji słownictwa, głównie naukowego. Badacz analizował prefiksy wybranych rzeczowników i przymiotników. Zauważył, że w wielu przypadkach czeskie przedrostki *bez(e)-* lub *také-/taky-* zostały zastąpione przez międzynarodowe: *anti-* i *neo-*. Lotko stwierdził, przytaczając wybrane przykłady, że proces zmian prefiksów dotyczy przede wszystkim języka technicznego i publicystycznego.

Kolejny referent – Patrik Mitter z Ústí nad Labą – wystąpił z tekstem pt. *Složená hybridní substantiva ve výkladových slovnících českého jazyka 20. století*. Mitter przebadiał złożenia pochodzące z języków obcych. Najwięcej uwagi poświęcił tym wyrazom, które mają obce jedynie przedrostki. Referent dokonał przeglądu słowników i poglądów twórców na temat hybryd. Niektórzy badacze postulują oczyszczenie czeszczyzny z hybryd, nawet kosztem używania nazw dwu- lub trzyczłonowych, opisowych. Jednak tendencja do ekonomii języka powoduje, że ludzie chętnie używają hybryd, a prawdopodobieństwo ich usunięcia z języka czeskiego jest niewielkie. Do najczęściej używanych przez Czechów przedrostków obcego pochodzenia Mitter zaliczył: *arci-*, *auto-*, *elektro-*, *pseudo-*, *radio-* oraz *ultra-*.

Ivana Kolářová z Brna przedstawiła referat: *Deiktická zájmena v mluvnických pracích, jejich výskyt, užití a význam v textech reálné komunikace*. Zajęła się w nim funkcją wyrazów: *ta, to, ona, ono*. Kolářová prześledziła użycie wspomnianych zaimków w różnych słownikach, przyglądała się również temu, jaką rolę pełnią one w poszczególnych słownikach. Autorka zwróciła uwagę na fakt, że wyróżnione przez nią słowa pełnią nie tylko funkcję zaimków osobowych, lecz również wyrazów podkreślających emocje osoby wypowiadającej się (słowa *citově, náladově*).

Kolejnym referatem był *Numerativ v současné češtině* Josefa Šimandla z Akademii Nauk Republiki Czeskiej w Pradze. Autor skoncentrował się na sposobach numerowaniu we współczesnej czeszczyźnie. Na przytoczonych przykładach liczebników wraz z rzeczownikami i innymi częściami mowy, pokazał, w jaki sposób się numeruje dziś (także w porównaniu z tym, jak robiono to dawniej).

Ludmila Zimová z Ústí nad Labą swój referat *K některým spojovacím prostředkům v současné češtině* poświęciła rzadko poruszanemu problemowi przemian wśród spójników i wyrażen spajających. W powszechnej opinii spójniki nie ulegają zmianom, Zimová udowodniła, że tak nie jest. Na wybranych przykładach (np.: *bez toho aby, bez toho že, poté co, poté kdy*, a przede wszystkim wyrazach *i když by* oraz *i kdyby* w różnych zdaniowych kombinacjach) badaczka udowodniła, że spójniki również ulegają historycznym przemianom.

Kolejną pracą zaprezentowaną przed południem był *Současný úzus slova »potažmo«* Svata Vy Machovej z Prahy. Autorka zajęła się w niej analizą często używanego w latach dziewięćdziesiątych przysłówka *potažmo*. Na początku wyjaśniła jego znaczenie opisane w słownikach (zaznaczając również te słowniki, w których słowo to wcale się nie pojawia), a następnie wytłumaczyła przesunięcia w zna-

czeniu tego wyrazu. Badaczka ukazała, jak pierwotne znaczenie (*ewentualnie*) stopniowo się zatraciło, a jego rolę zaczęły pełnić inne znaczenia, często funkcjonujące w nieprawidłowy sposób (błędne użycia), na przykład jako wtręty językowe.

Referat E v y H o š n o v e j z Pragi nosił tytuł *Ke změnám ve slovosledu českých nominálních skupin*. Autorka zajęła się w nim wąskim, lecz skomplikowanym problemem, jakim jest użycie w zdaniu zaimków wskazujących. Na wybranych przykładach Hošnová zanalizowała szyk wyrazów w różnych zdaniach, zwracając uwagę przede wszystkim na pozycję, w jakiej znajdują się zaimki wskazujące. Okazało się, że pozycja zaimków w tekstach przez ostatnie 150 lat ulegała zmianie. Badaczka zastanawiała się nad tym, co wpłynęło na te zmiany, oraz wskazała, jaką rolę odegrały one w czeszczyźnie.

Popołudniowe obrady sekcji A (literaturoznawczej) otworzył R o b e r t K u l m i ŋ s k í z Warszawy referatem pt. *Karnawalizacja wojny – Jiří Weil »život s hvězdou«*. Młody doktorant Uniwersytetu Warszawskiego zajął się powieścią J. Weila *život s hvězdou*. Analizował przejawy karnawalizacji w dziele literackim, jej płaszczyzny i funkcje. Karnawalizacja jest u Weila wszechobecna, poczynając od wyśkrabanych postaw bohaterów, aż po odniesienia literackie. Kulmiński doszedł do wniosku, że za pomocą karnawalizacji czeski pisarz chciał „oswoić” wojenny chaos, pokazać bezsens wojny i jej szaleństwo.

Do prozy wojennej w dużej mierze nawiązuje kolejna praca L a d i s l a v y L e d e r b u c h o v e j zatytułowana *Konstanty v prózách Ladislava Fuksa*. Autorka dokonała przeglądu prozy Fuksa, śledząc dominanty jego powieści i rejestrując powtarzające się wątki oraz mistyfikacje. Doszła do wniosku, że elementem stałym, powracającym w twórczości Fuksa jest problem możliwości skrywającej w sobie niemożliwość, ukształtowanej rzeczywistości niemogącej „zrealizować się” w innym wydaniu. Konstantą powieści czeskiego autora jest więc specyficzna gra z czytelnikiem za pomocą autorskiej filozofii.

J o a n n a M a k s y m - B e n c z e w z Opola przedstawiła referat zatytułowany: *»Kritický měsíčník« Václava Černého jako fenomen české kultury XX wieku*. Autorka zajęła się jednym z najbardziej znanych czeskich miesięczników, jakim był „Kritický měsíčník”. Joanna Maksym-Benczew przeanalizowała zawartość ideową pisma w kolejnych latach, które podzieliła na dwa okresy: wojny i okupacji oraz lata 1945–1948. Referentka dowodziła, jak ważną rolę odegrał „Kritický měsíčník” w życiu narodu czeskiego.

W referacie *Topos atlantidy a motiv potopy v české literatuře 2. poloviny 20. století* P e t r H r t á n e k z Ostrawy zajął się motywem potopu i Atlantydy w różnych tekstach i w rozmaitych ujęciach. Analizował potop jako symbol zła, lecz także jako szansę odrodzenia, ukazał wielką powódź jako metaforę przeszłości i zdarzeń historycznych, a także jako symbol przyszłości w ujęciu katastroficznym, antyutopijnym. Każdą koncepcję Hrtánek potwierdził materiałem i omówieniem różnych utworów wybranych czeskich pisarzy.

Prozie Ivana Binara swój artykuł poświęca S v a t a v a U r b a n o v á. W tekście pt. *Reminiscence, rekonstrukce, stylizace* autorka przeanalizowała wybrane powieści Binara: *Rekonstrukce, Kytovna umění, Sedm kapitol ze života Václava Netušila*; szukała w nich elementów reminiscencji opartych na autobiografii i zwróciła uwagę na dwie lokalizacje przestrzenne opisywane przez Binara (na osi Ostrawa–Wiedeń): realną oraz symboliczną. Svatava Urbanová dokonała opisu poetyki czeskiego prozaika.

J o a n n a C z a p l i ŋ s k a ze Szczecina zaprezentowała referat *Literatura czy literatury czeskie po 1968 roku?* W nim Czaplińska zajęła się czeską literaturą emigracyjną powstałą po 1968 roku, włączyła się w jej tematykę, język oraz główne powtarzające się motywy. Na tytułowe pytanie autorka nie dała jednoznacznej odpowiedzi, lecz przychyliła się do twierdzenia, że literatura czeska jest jednością, nurt emigracyjny jest w niej silny i wyodrębniony, ale jest tylko nieznaczną częścią czeskiej całości.

M a r t i n P i l á ř z Ostrawy w swoim referacie *Literární »život kolem nás« v 60. letech dvacátého století* zajmuje się różnymi kierunkami prozy lat sześćdziesiątych XX wieku, która ukazywała się w serii wydawniczej *život kolem nás*. W obrębie tej edycji ukazywały się bardzo rozmaite typy książek: od prozy „budowniczej” związanej z socrealizmem, poprzez powieści psychologiczne (głównie mówiące o kryzysie małżeństwa), aż do prozy eksperymentalnej, „filmowej”, której przykładem mogą być wydane *Lekcje tańca...* Bohumila Hrabala. Pilář wymienił wielu autorów, których książki ukazały się w serii *život kolem nás*, zastanawiał się, co wniosła ona do literatury czeskiej, a także w jaki sposób podziała na to, co powstało później.

Kolejnym referatem polskiego autorstwa były *Echa »Karty 77« w twórczości Václava Havla*. A n n a Z u r a z Wałbrzycha zastanowiła się nad tym, jak filozofia Jana Patočki wpłynęła na kształtowanie się twórczości Václava Havla: esejistycznej i publicystycznej. Najwięcej z założeń filozofa, tych, które odcisnęły piętno na Karcie 77, znalazło się w znanym esej zatytułowanym *Síla bezsilných*. Do hasel głoszonych w tym tekście Havel nawiązywał nawet jako prezydent, gdy po objęciu urzędu propagował hasło „polityki niepolitycznej”.

Obrady sekcji B (językoznawczej) zapoczątkowała N a d e ž d a K v í t k o v á referatem pt. *Hlavní tendence v jazyce a stylu současné homiletiky*. Autorka na przykładzie wybranych tekstów Mašy, Karáska, Opatrnego zanalizowała główne tendencje w stylistyce współczesnej homiletiki. Wskazała tradycyjne oraz współczesne kazania mające formę esejów filozoficznych. Jako najczęściej powtarzające się środki Nadežda Kvítková wymieniła bezpośrednie zwroty do czytelnika, zastosowanie różnych form języka mówionego, a także intelektualizację słownictwa.

Podobnym problemem, związanym ze zmianami w języku Kościola, zainteresował się K a r e l K o m á r e k z Olomuńca. W artykule *Proměny češtiny v církevním prostředí* badacz zajął się przemianami czeszczyzny po watykańskich postanowieniach z lat sześćdziesiątych. Wtedy właśnie rozpowszechniły się w Kościele języki narodowe, dlatego doszło do pewnych zmian w nazwach świąt, sakramentów, a nawet w modlitwach i pieśniach. Autor zastanawiał się nad źródłem tych zmian, stwierdził,

że nie wszystkie przesunięcia semantyczne są pozytywne, ponieważ prowadzą one do powstawania niejasności, odchodzenia od pierwotnego tekstu *Biblii*.

I v a n a S v o b o d o v á z Akademii Nauk w Pradze poruszyła problem związany z publicystyką, ściślej mówiąc: reportażem sportowym. W tekście pt. *O jednom (ne)systémovém prostředí v sportovní televizní reportáži* autorka dokonała analizy języka transmisji sportowych, głównie tych dynamicznych (mecze hokejowe, piłki nożnej). Jako główny środek wymieniła ona elipsę, która – według niej – jest idealnym dopełnieniem wizualnej strony rozgrywek. Svobodová zastanawiała się również nad ilością słów używanych podczas różnych transmisji, dostrzegła i opisała te dziedziny sportowe, w których komentarz może być zredukowany do minimum (np. w łyżwiarstwie figurowym).

Czeskim czasopiśmiennictwem, a dokładnie, tytułami, zajął się w referacie pt. *Vývojové změny v pojetí titulu v české žurnalistice* M i l o š M l ě o c h z Olomuńca. W swojej pracy Mlčoch stwierdził, że tytuły zależą od czasu, w jakim pojawia się dane pismo. Przeanalizował trzy czasopisma: „Národní listy” ukazujące się w latach trzydziestych, „Rudé právo” wychodzące w latach pięćdziesiątych oraz „Mladá fronta. Dnes” pojawiające się dziś. Autor wykazał, że w latach socjalizmu przeważała funkcja agitacyjna podporządkowana polityce. Współcześnie najważniejsza jest funkcja atrakcyjności informacji i temu podporządkowana jest także struktura tytułu. Mlčoch dokonał analizy budowy tytułów, wskazał na to, jaki wpływ ma internet na ich kształt i charakter.

Następnego dnia, 16 maja, obrady sekcji literaturoznawczej otworzyła D o r o t a Ż y g a d ł o z Wrocławia swoim referatem *Poeta et doctus – teoria i literatura w ujęciu dialogowym*. Autorka zastanowiła się nad tym, w jakim stopniu krytyka i teoria literatury stały się częścią beletrystyki. Zagadnienie opisała na przykładzie trzech czeskich pisarzy-naukowców: Hodrovej, Richterovej i Macury. Oddzielne płaszczyzny, jakimi są literatura piękna i teoria literatury, dziś często się ze sobą zbiegają. Jest to efekt teorii postmodernistycznych, nazywanych przez Dorotę Żygadło także tekstami „eksperymentalnymi”.

Zupełnie innej tematyce poświęcony został kolejny referat I g o r a F i c a z Praги. *Mýtus a tragický pocit života v jedné básni Jiřího Veselského*. Autor analizuje jeden z wierszy J. Veselskiego pt. *Eulenspiegel*, który został napisany pod koniec lat pięćdziesiątych. W utworze tym Fic odnajduje cechy typowe dla całej twórczości poety. Życie bohatera ukazane jest w sposób ironiczny: nie da się z niego wykorzystać poczucia pustki, nie można również uciec od rzeczywistości; wszystko się kończy śmiercią, która jest tragicznym symbolem kresu każdego z nas.

I v o H a r á k z Ústí nad Labą wygłosił referat *Ludvík Vaculík: mistr ostrých hran*. Dokonał w nim krótkiej analizy książki Vaculíka pt. *Loučení k panně*. Autor wskazał, jakie środki w utworze są literackie, a jakie pozaliterackie, umieścił *Loučení k panně* w szerszym kontekście dzieł czeskich (twórczość Jakuba Demla) oraz słowackich (Dominik Tatarka).

Referat *Dominanty, vývojové proměny a kontexty české poezie pro děti ve 20. století* J a r o s l a v a T o m a n a z Czeskich Budziejowic poruszył problem literatury dla dzieci. Toman zajął się utworami, które pojawiały się od lat dwudziestych do dziećdziesiątych XX wieku. Pokazał, w jaki sposób literatura dla dzieci się zmieniała, wskazał błędy popełniane przez twórców (np. ideologizację lat 50), a także wymienił najpopularniejszych autorów książek dla młodzieży oraz ich tytuły.

Podobnym zagadnieniem zajęła się w swojej pracy V ě r a C h m e l í k o v á z Pilzna. W referacie pt. *Konstanty a proměny v literatuře pro děti a mládež v evropském kontextu* autorka zanalizowała literaturę dla młodego odbiorcy w szerszym, europejskim kontekście. V. Chmelíková ukazała, że dziecięcy odbiorca również się zmienia, a jego potrzeby nie zawsze są uwzględniane przez autorów. Problemem są przekłady z języków obcych, nie zawsze dobre, często niszczące przekaz oryginału. Innymi kwestiami, którymi zajęła się autorka w swoim referacie są: dziecięce fantazje, tworzenie nowych światów, wpływy wielokulturowe, (które np. w pewnym okresie przyniosły nieoczekiwane zainteresowanie *Biblią*), a także olbrzymia popularność komiksu, który w wielu przypadkach zastąpił młodzieży tradycyjną lekturę.

Obrady sekcji B (językoznawczej) rozpoczęła M a r i a Č e c h o v á z Ústí nad Labą referatem zatytułowanym: *Změny stylového charakteru variantních prostředků (v posledním půlstoletí)*. Autorka zajęła się zmianami w stylu, zauważając ciągły ruch na linii: styl naukowy – styl książkowy. Maria Čechová zwróciła także uwagę na przesunięcia znaczeniowe, np. utratę przez pewne wyrazy swego ładunku wulgaryzmu. Badaczka stwierdziła, że we współczesnej czeszczyźnie nakładają się na siebie dwie tendencje: z jednej strony uproszczenie stylistyczne związane z ekonomią języka, z drugiej zaś rozpowszechnianie słownictwa o charakterze emocjonalnym i ekspresywnym.

H e l e n a J o d a s o v á z Olomuńca przedstawiła referat pt. *Výrazy s označením »hovorový« ve »Slovníku spisovné češtiny«*. Jodasová analizuje słownictwo na podstawie dwóch słowników (SSJČ i SSČ). Autorka, na wybranych przykładach opisała, w jaki sposób język pisany staje się językiem mówionym, podała również nowe i stare wyrazy, które zmieniły swój status. Jako czynniki, wpływające na przesunięcia semantyczne wyrazów, badaczka wymienia powstawanie i rozpowszechnianie się wyrażań slangowych, przyjmowanie się w życiu codziennym germanizmów, a także częstsze użycia niektórych końcówek równoległych.

Z kolei I v a n a B o z d ě c h o v á z Pragi zajęła się zmianami w terminologii naukowej. Jako przykładowy materiał potraktowała wyrazy funkcjonujące w środowisku medycznym. W tekście pt. *Proměny odborné slovní zásoby českého jazyka (na materiálu lékařské terminologie)* autorka pokazała, w jaki sposób język medycyny, w którym kiedyś przeważały wyrazy greckie i łacińskie, stał się językiem prawie międzynarodowym, zawierającym głównie anglicyzmy. Ivana Bozděchová poruszyła także problem slangu medycznego tworzonego tylko na użytek wąskiego grona jego odbiorców.

D i a n a S v o b o d o v á w referacie pt. *Lexikální prostředky v textech určených pro mládež a jejich proměny* swoją uwagę poświęciła słownictwu pojawiającemu się w czasopiśmie dla młodzieży. Wyrazy dzieli na grupy według 14 wyznaczonych przez siebie kryteriów. Kryteria mają różny charakter i odnoszą się do rozmaitych kwestii, np. pochodzenie rodzime wyrazu, ekspresywność wyrazu (lub jego neutralność) itd. Autorka zastanawiała się nad doбором słów w czasopiśmie, a także nad funkcjonalnością tego doboru.

Wystąpienie *Metafora v románech Václava Řezáče Františka Štíchy* z Pragi było poświęcone prozie V. Řezáča, której cechą charakterystyczną są wymyślne metafory. Tymi przenośniami, przez autora referatu uznanymi za najbardziej typowe wyznaczniki twórczości Řezáča, zajmuje się Štícha od wielu lat. Podzielił on je na pięć kategorii: metafory związane z człowiekiem lub przyrodą, te związane z zabudową miejską (urbanistyczne), z ludzkim ciałem i czynnościami psychosomatycznymi, nawiązujące do psychiki ludzkiej oraz metafory związane, kombinowane, układające się w „łańcuchy przenośni”.

K e v i n H a n n a n z Łodzi wystąpił z referatem pt. *Laština Ondry Lysohorského*. Autor zaczął od przedstawienia sylwetki Ó. Lysohorskiego, wspominając też o jego pochodzeniu i warunkach, w których wyrastał. Przeanalizował alfabet stworzony przez Lysohorskiego, wymieniał cechy gwary łaskiej, porównał ją z językiem czeskim oraz z polskim.

Laszczyną zajęła się również G r a ż y n a B a l o w s k a z Opola, która w referacie *Leksyka kulturowa laszczyny (na materiale łaskiego mikrojęzyka literackiego)* przeanalizowała najważniejsze cechy języka Lysohorskiego. Autorka wskazała na to, że Lysohorski miał poczucie otwartości na świat, dlatego korzystał z elementów makrokultury (np. śródziemnomorskiej) i mikrokultury (regionalnej – śląskiej). Idiolekt Lysohorskiego jest pełen odniesień do kultur tradycyjnych i do ogólnych symboli związanych z historią, filozofią oraz religią.

A n n a Č e r n á z Pragi w swoim referacie *Jaké změny vlastně chceme?* zajęła się zasadami pisowni w języku czeskim. Autorka zastanowiła się nad tym, czy warto zmieniać te zasady, a jeżeli tak, to w jakim kierunku powinny zostać poprowadzone zmiany. Referentka wskazała również na życzenia zwykłych użytkowników języka, jeśli chodzi o stosowanie reguł ortograficznych w praktyce.

A n e t a P r u s i n o w s k a z Uniwersytetu Jagiellońskiego zajęła się zagadnieniem puryzmu językowego w pracy pt. *Z historii českého puryzmu*. Autorka bardzo dokładnie opisała, na czym polega zjawisko puryzmu, pokazała, jak się zmieniało podejście do niego, począwszy od średniowiecza, a skończywszy na czasach współczesnych. Podzieliła puryzm na etapy ściśle związane ze zmieniającymi się epokami, ukazała, kto z pisarzy i naukowców poświęcał uwagę temu zjawisku.

J i ř í H a s i l z Pragi odczytał referat zatytułowany: *Čeština v kontaktu s jinými jazyky*. Autor zatrzymał się nad przemianami w czeszczyźnie, związanymi z wpływami języków obcych. Hasil stwierdził, że już od średniowiecza czeszczyzna była kształtowana przez języki, z którymi się stykała. Wpływały na to czynniki historycz-

ne oraz położenie geograficzne. Badacz zauważył olbrzymią rolę anglicyzmów we współczesnej czeszczyźnie, zastanawiał się również nad tym, czy język czeski mógłby stać się jednym z języków Unii Europejskiej.

Interferencja polsko-czeska (na przykładzie czasowników) J o a n n y M i e t ł y z Torunia dotyczyła kwestii najczęściej popełnianych błędów przez studentów polskich uczących się języka czeskiego. Autorka na podstawie prac studentów toruńskich dokonała klasyfikacji tych pomyłek. „Wyszło na jaw”, że uczący się popełniają błędy różnego rodzaju: stylistyczne, słowotwórcze, semantyczne. Miał szukała mechanizmu, który wpływa na powstawanie pomyłek, postulowała opracowywanie specjalnych ćwiczeń, które uwzględniałyby te dziedziny, z którymi Polacy mają najwięcej problemów.

Pewnym zmianom w nauczaniu języka czeskiego w czeskich szkołach swój referat poświęcił M i l a n P o l á k z Ołomuńca. Jego *Vývojové tendence v pojetí vyučování českého jazyka* „mówiły” o tym, jak nauczano czeszczyzny pod koniec XIX wieku, w latach 1945–1989 i po roku 1989. Polák usystematyzował często sporne teorie znawców czeszczyzny, zastanawiał się nad tym, które z nich były najtrafniejsze. Celem referatu było służyć pomocą przy planowaniu podręczników szkolnych. Polák wierzył, że da się uczyć rodzimego języka tak, by nauka była przyjemnością, a nie nudnym przymusem.

Konferencja trwająca dwa dni, przyniosła wiele ciekawych referatów, pozwoliła uczestnikom na przedstawienie wyników swoich badań oraz na przedyskutowanie interesujących ich problemów. Tematyka, która pojawiła się na konferencji, była bardzo obszerna, zahaczała o wiele dziedzin pośrednio związanych z literaturoznawstwem i językoznawstwem czeskim (filozofia, religia). Referenci przedstawili zróżnicowane i interesujące prace, świadczące o tym, że badania slawistyczne, zarówno w Polsce, jak i w Czechach, stoją na bardzo wysokim poziomie.

Anna Janik, Opole